

Danmark – moder eller koloniherre?

Af Ditte Bentzon Goldschmidt

Siden de grønlandske politikere i 1972 ønskede nedsat et udvalg, som skulle forberede et grønlandsk hjemmestyre, er der fremkommet forskellige bidrag til forklaring af udviklingen i forholdet mellem Grønland og Danmark med hovedvægt på udviklingen efter koloniforholdets ophør omkring 1950.

En gruppe af forklaringer tager udgangspunkt i en teori om økonomisk udnyttelse og i overvejelser over hjemmestyrets muligheder (eller mangel på samme) for at udvikle sig på »grønlandske betingelser«. Den danske politik i kolonitiden ses som klassisk imperialistisk. Nogle opfatter udviklingen efter 1950 som en fortsættelse heraf; andre mener, at der sker et brud, idet udbygningen antager en anden form: en blokering af det afhængige område, Grønlands selvstændige økonomiske udvikling.¹

En række andre forfattere tager mere eller mindre eksplicit afstand fra teorier om økonomisk udnyttelse. De tager udgangspunkt i de

danske politikeres og administratorers målsætninger og handlinger. Der er ifølge disse forfattere ikke tale om en økonomisk imperialistisk kolonipolitik. Det var vigtigt at grønlandernes hovederhverv, sælfangsten, forblev et produktivt erhverv såvel af hensyn til grønlanderne som af hensyn til handelen. Det var forudsætningen for den danske tilstedeværelse, herunder missionen. Det danske statsmonopol skulle beskytte grønlanderne mod fremmed skadelig indflydelse. Efter 1950 var målet, at grønlandernes levestandard skulle forbedres radikalt, og de skulle i det hele taget ligestilles med danskerne, dvs. med samme økonomiske system, samme levestandard og samme borgerlige rettigheder.² Den grønlandske protest og ønsket om et ændret tilhørsforhold skyldes midlerne: den voldsomme danske indsats på alle områder af samfundslivet, og konsekvenserne af denne: store sociale og identitetsmæssige problemer.³

Ditte Bentzon Goldschmidt, f. 1945, cand. mag. i historie og kristendomskundskab, seminarieadjunkt ved Københavns Dag- og Aftenseminarium.

1. Jørgen Viemose: Dansk kolonipolitik i Grønland, Demos 1977. Den fortsatte økonomiske udbygning af grønlanderne har især været mulig ved at skabe en allieret gruppe af grønlandere gennem de forskellige rådgivende organer: forstanderskaber, kommuneråd, landsråd osv. Deres funktion var og er at legitimere udbygningen og rådgive kolonimagten, bl.a. så den ikke foretager sig for provokerende ting (s 8).

Ove Johansen: Om rammerne for studiet af den grønlandske udvikling siden 1945, *Politica* 10, 3, 1978. »...Op til denne nyordning (1950) bar Grønland officielt betegnelsen koloni, og den danske kolonipolitik var da også gennemsyret af en »klassisk« imperialismeforms karakteristika: udbygning via et handelsamkvem, denne udbytnings monopolisering for alene moderlandet samt opbygningen af et administrativt apparat til systematisering og effektivisering af udbygningen, alt understøttet og/eller gennemført af en aktiv statsmagt – siden 1774 gennem Den Kongelige Grønlandske Handel (KGH)...« (s 125f).

Med udgangspunkt i Grønlands afhængighedsforhold til Danmark i 1978 og for at kunne undersøge grønlandernes muligheder for at udvikle et Grønland på egne betingelser er Ove Johansen ikke tilfreds med blot at se udviklingen som en fortsættelse af den traditionelle kolonipolitik, men vil prøve at skitsere en udvikling udfra center-periferi begrebet (s 134ff).

2. Axel Kjær Sørensen: Danmark-Grønland i det 20. århundrede – en historisk oversigt, Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck 1983, s 12 og 167. Axel Kjær Sørensens bog er en oversigt til brug for universitetsundervisning og skal altså ikke primært ses som et indlæg i en debat.

Kulturelt hegemoni

Man kan karakterisere forholdet mellem Grønland og Danmark i kolonitiden som klassisk imperialistisk. Man kan karakterisere forholdet som paternalistisk.⁴ I begge tilfælde vedrører analysen forholdet på det overordnede plan: formålet med Danmarks besiddelse af Grønland og den faktiske politik og dennes konsekvenser for grønlænderne.

Jeg er imidlertid interesseret i at komme nærmere på forholdet mellem grønlændere og danskere i Grønland for ad den vej at få en dybere forståelse af forandringerne i forholdet mellem Grønland og Danmark: fra koloni til amt til hjemmestyre. Det er min opfattelse, at teorier om kulturelt hegemoni kan bidrage hertil.

Det er teorier, som lægger vægt på kulturelt herredømme – kultur forstået meget bredt som grundlæggende samfundsmæssige processer, hvor mennesker/grupper skaber og definerer deres liv; men midler og dermed evne til virkelig at kunne skabe og definere sit liv er ulige fordelt – der er en ulige fordeling af magt og indflydelse.⁵ For magthaverne er det vigtigt, at de beherskede er loyale overfor det politiske og økonomiske system, og det skal vel at mærke være en loyalitet, som så vidt muligt bygger på samtykke og ikke på direkte tvang.⁶

For at oprette og opretholde et sådant her-

redømme må de herskende kunne formulere nogle omverdensopfattelser på en sådan måde, at de får bred gennemslagskraft. De beherskede skal kunne identificere sig med de former, herredømmet antager – dvs. enten opfatte dem som noget positivt eller anerkende dem som noget uundgåeligt og nødvendigt (resignation). Der må ikke være for stor uoverensstemmelse mellem begrundelser for handlinger og handlingers virkninger. De beherskede skal mene, at deres interesser varetages bedst af herskerne. De beherskedes livsvilkår skal fortolkes på en måde, så det bliver forståeligt og accepteret, at de er som de er, men at der samtidig er håb om en bedre fremtid. Der skal være accepterede forklaringer på de vidt forskellige livsmuligheder, forskellige grupper kan have. Der skal være en historisk og kulturel bekræftelse på den nutidige samfundsorden – gerne med retningslinier for fremtiden.⁷

Denne hegemoniske relation, dette specielle herredømmeforhold, er en proces, ikke et system eller en struktur. Hegemoniet skal bestandig forsvares, modificeres, fornyes. Pr. definition er hegemoni altid dominant, men det er aldrig totalt. Der er altid modstand her og der. Hegemoniet må forsøge at få kontrol med den modstand, hvis den truer dets dominans eller sætter spørgsmålstegn ved den – f.eks. ved at forvandle eller inkorporere modstanden.

---

3. Mads Lidegaard: Ligestilling uden lighed, Schultz 1973, s 78ff.

Claus Bornemann: Teorioverførsel eller mytedannelse?, *Politica* 12, 4, 1980.

Axel Kjær Sørensen mener, at en af de vigtigste grunde til en ændret grønlandsk politisk holdning var, at grønlænderne (landsrådsmedlemmerne) ikke kunne opnå de samme vilkår som danskerne med hensyn til stillinger, løn og andre goder (op. cit. s 245). Den manglende fuldstændige ligestilling især på det lønmæssige område var en væsentlig baggrund for, at de grønlandske politikere søgte andre veje i 70'erne (s 199).

4. Axel Kjær Sørensen anvender glosen »paternalistisk«, op. cit. s 12.

5. Raymond Williams: *Marxism and Literature*, Oxford University Press 1977, s 108f.

6. Alex Wittendorff: »Evangelii lyse dag« eller »hekseprocessernes mørke tid«? Om Peder Palladius' historieopfattelse. I *Festskrift til Svend Ellehøj*, Den danske historiske forening 1984, s 92.

Inspireret af bl.a. Raymond Williams og Antonio Gramsci har Alex Wittendorff skrevet en artikel om Biskop Peder Palladius, som på sine visitatsrejser i årene omkring 1540 bestræbte sig på at få befolkningen til ikke blot at acceptere, men ligefrem at identificere sig med det nye lutherske styres opfattelse af livsvilkårene og med styrets begrundelse for, at livsvilkårene var som de var. Hegemoniteorien anvendes af Wittendorff (og engelske historikere) på et samfunds produktionsforhold under ændring med udgangspunkt i »overbygninger«. Således er teorien også udviklet af Gramsci og Williams.

7. Williams op. cit. s 116.

Det vanskelige ved analysen af denne proces bliver således at finde ud af, på hvilke områder og i forhold til hvilke grupper der er tale om en hegemonisk relation. Desuden at finde ud af, hvornår der er tale om initiativer som er udtryk for hegemoniets inkorporering af modstand.⁸

Hvordan kan man studere kulturelt hegemoni konkret?

Man kan bruge den norske sociolog, Stein Bråtens teori om modelmagt til at afgrænse kulturelt hegemoni fra andre typer af relationer. Hans teori er udviklet til brug for en kritisk analyse af f.eks. anvendelsen af datainformation, virksomhedsdemokratisering og kritisk aktionsforskning:

I en samhandling/dialog må man skelne mellem en modelstærk part, som er rig på modeller, forestillinger, begreber vedr. et bestemt sagsområde, forankret i et bestemt kulturelt verdensbillede; og en modelsvag part, som er fattig på »relevante« forestillinger. Bråten påstår, at deltagere i »symbolsk samhandling« forudsætter eller søger modeller af eller forestillinger om sagsområdet og hinanden. Hvis der er tale om et lukket og velafgrænset sagsområde, hvor andre deltagere og perspektiver er udelukket, vil den modelsvage part søge at tilegne sig den modelstærkes modeller/forestillinger. Jo »bedre det lykkes« jo mere kommer den modelsvage under den modelstærkes kontrol. For at komme ud af denne asymmetriske magtrelation må den svage eller begge parter kende disse modelmagtmekanismer, så modeller, forestillinger andetsteds fra kan inddrages, eller så man kan flytte grænserne for sagsområdet.⁹ Bråtens teori angiver således rammerne for relationen: samhandling/dialog – altså et konkret mødested for »sammenstød« af opfattelser. Desuden angiver teorien en indholdsbestemmelse: sagsområder, som parterne har meget forskellige

forudsætninger for at have forhåndsopfattelser om. Vi kan gennem konkrete »sager« få demonstreret, om hegemoniet er stærkt eller mindre stærkt – på hvilke områder den »modelstærke« parts kontrol over den »modelsvage« lykkes mere eller mindre godt.

Teoriene om kulturelt hegemoni vil jeg illustrere med eksempler fra Vestgrønland i begyndelsen af dette århundrede. Det drejer sig om grønlandske valgte repræsentanter og danske embedsmænd, som mødtes to gange om året i de lokale råd, forstanderskaberne. Disse fungerede fra ca. 1860 til 1910.

Først vil jeg dog angive nogle »rammer« for dette møde: Jeg vil ganske kort beskrive det vestgrønlandske samfund o. 1900. Desuden vil jeg give et eksempel på dansk politisk praksis og dansk politisk selvforståelse vedr. relationen mellem Grønland og Danmark og grønlandere og danskere.

Det vestgrønlandske samfund omkring år 1900

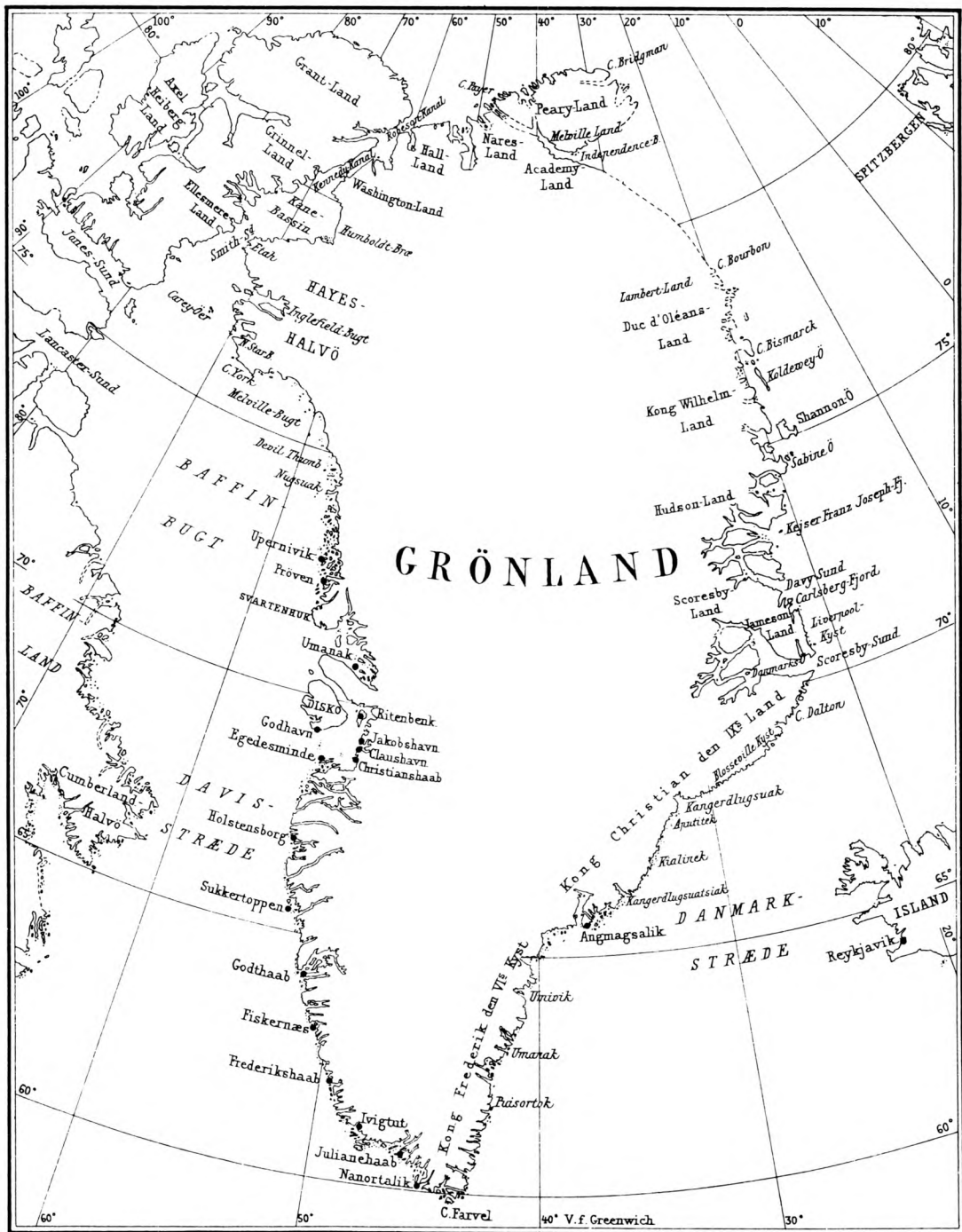
Der var 262 danskere i Vestgrønland (1/10 1901).¹⁰ Om dette tal også indbefatter ægtefælle, især kvinder, og børn, ved jeg ikke. De boede først og fremmest i de 12 kolonier, fra Julianehåb i syd til Upernavik i nord. Kolonien var det centrale administrative centrum i kolonidistriktet. Kolonibestyreren stod i spidsen for handelen – for kirke og skole var det præsten. Foruden handel og mission kunne danskere finde ansættelse i f.eks. administration og sundhedsvæsen. Endvidere var der beskæftigelsesmuligheder ved kryolitbruddet i Ivigtut.

Som regel besatte danskere de overordnede poster. Inddelingen i kolonidistrikter var vokset ud af koloniseringen, der begyndte i 1721, med oprettelse af handels- og missionsstationer langs den grønlandske vestkyst i løbet af 1700-tallet. Kolonierne havde direkte forbindelse til København men ikke megen indbyrdes kontakt.

8. Williams op. cit. s 112ff.

9. Stein Bråten: Dialogens vilkår i datasamfunnet, Universitetsforlaget, Oslo 1983, s 25f.

10. Sammendrag af Statistiske Oplysninger om Grønland. Beretninger vedr. Grønlands Styrelse nr. 1, 1942, tabel 16.

Kort fra 1908, før Danmarks-ekspeditionens undersøgelser (1906-08) af det nordvestlige Grønland blev kendt. (Arktisk Institut)

Inden for hvert kolonidistrikt var der i løbet af 1800-tallet oprettet et antal udsteder, en lokal handelsplads med kirke- og skolefaciliteter, for at fremme handel og mission. Endelig var der bopladserne, uden butik.

Administrativt var Vestgrønland yderligere, siden 1782, delt i to landsdele, Nord- og Sydgrønland, med hver sin inspektør i henholdsvis Godhavn og Godthåb. Inspektørerne var den danske administrations øverste repræsentanter i Grønland og øverste retsinstans. De forestod al samfundsvirksomhed, undtagen kirke og skole, der fra første færd blev administreret uafhængigt af handelsvirksomheden.

Administrationen i København varetoges af Kongelig Grønlandske Handel (KGH). Den blev oprettet i 1774 og fik monopol på handel og besejling i 1776. Den blev ledet af en direktion og sorterede fra 1849 under indenrigsministeren.

Grønlænderne var få og boede uhyre spredt. 11.190 grønlændere i Vestgrønland (1/10 1901) fordelt på 181 pladser, heraf 100 pladser med under 50 beboere. Ca. 20% boede i kolonierne, 40% på ustederne og 40% på bopladserne.¹¹ De beboede pladser lå spredt på ca. 116.000 km² isfrit område mellem Kap Farvel og Melvillebugten langs en kystlinie på måske godt 10.000 km – uden andre samfærdselsmidler end konebåd og kajak, og hundeslæde i Nordgrønland når føret var til det.¹² Også inden for hver kolonidistrikt var befolkningsspredningen stor – omend af forskellig størrelse. Julianehåb distrikt, det folkerigeste med 2735 beboere, tegnede sig alene for 43 pladser.¹³

Hvad angår grønlændernes erhverv har jeg ikke tal fra 1901 men fra 1911: små 16% var ansat i »europæiske erhverv«, især handel,

kirke og skole. 73% var fangere og 11% var fiskere.¹⁴ – I begyndelsen af dette århundrede var fangererhvervet stadig helt dominerende.

Privatkapitalen kan ikke bryde statsmonopolet

I 1904/05 foregik en ret voldsom debat i den københavnske presse med skarp kritik af Kongelig Grønlandske Handel, som gav underskud i disse år. KGH blev beskyldt for at herske enevældigt og udygtigt, beskyttet af monopolet. Systemskiftet i 1901, hvor Venstre omsider overtog regeringsmagten, havde åbnet for krav om demokratiske og økonomisk liberalistiske reformer.¹⁵ I denne antimonopol-atmosfære ansøgte i 1905 et konsortium med landets største bank, Landmandsbanken i spidsen om koncession på at drive fiskeri, hvalfangst, fåreavl m.v. Ansøgningen blev støttet af H. N. Andersen (ØK) og af direktørerne fra de andre førende banker. Kort efter modtagelsen af koncessionsansøgningen anmodede Indenrigsministeriet KGH's direktorat om en vurdering. Direktoratet mente, at ansøgningen burde afslås, fordi konsortiets virksomhed ville påvirke den grønlandske befolknings livsvilkår alt for meget. Da Indenrigsministeriet snart efter modtog endnu to koncessionsansøgninger, ønskede ministeriet at udvide kredsen af folk at spørge til råds. Det blev to embedsmænd i Grønland, hvoraf den ene var kendt som værende meget kritisk overfor KGH's virksomhed – han var missionær og ikke ansat under KGH. Den anden var mere moderat kritisk – han var inspektør i Nordgrønland.

Begge mente, at monopolet burde oprettholdes af hensyn til den indfødte befolkning, og at koncessioner ikke burde gives i erhverv grønlænderne selv kunne drive. Det var sta-

11. Sammendrag af Stat. Oplysn., op. cit., tabel 21 og 19.

12. Der var en grønlandsksproget avis, Atuagalliutit, landsdækkende (Vestgrønland), som udkom 12 gange om året. Jeg mener ikke, at der i den her omhandlede periode foregik nogen videre meningsudveksling i avisen.

13. Sammendrag af Stat. Oplysn., op. cit. tabel 20 og 21.

14. Axel Kjær Sørensen, op. cit. s 15.

15. Det følgende bygger på Jens Peter Andersen: Baggrunden for den grønlandske nyordning 1908, utrykt speciale, Århus Universitet 1979.

ten, som burde forestå erhvervsudviklingen i Grønland.

Alle koncessionsansøgerne fik afslag.¹⁶

Grønland Danmarks æressag

Danmark havde herredømmet i Grønland, og Danmark ønskede at bevare det; men hvordan kan vi karakterisere dette herredømme, når det ikke uden videre så ud til at være et herredømme med henblik på økonomisk udbygning? I følge danske politikeres og administratorers selvforståelse indeholdt herredømmet forpligtelser for Danmark af moralsk karakter. Det kan bekræftes af følgende udtalelse fra en ledende politiker:

I sin store Grønlandstale i Folketinget i begyndelsen af 1905 sagde C. Th. Zahle bl.a., at Danmarks legitime ret til at besidde Grønland og herske over grønlænderne afhang af, om Danmark ville gøre mere for grønlænderne end nogen som helst anden nation, som havde herredømmet over dem. Det burde være en »æressag« for danskerne at regere over grønlænderne. Målet for Grønlandspolitikken måtte være at føre folket fremad i kultur og selvstyre. Alle partier tilsluttede sig disse synspunkter.¹⁷

Forstanderskaberne – et eksempel på et »mødested«, hvor det kulturelle hegemoni kan studeres.

Forstanderskaberne oprettes

Folketingets enstemmige tilslutning til denne danske »mission« er i god overensstemmelse med politikken overfor koncessionsansøgerne og passer også ind i en ældre tradition; det

kan begrundelsen for oprettelsen af forstanderskaberne midt i 1800-tallet illustrere:

Nogle danske embedsmænd i Godthåb, som var bekymrede over de traditionelle fangersamfunds kulturelle og sociale tilbagegang, skrev i 1856 til Indenrigsministeriet og forsløg oprettet en slags forstanderskaber. Embedsmændene mente, at grønlænderne var alt for afhængige af KGH's kreditgivning og understøttelser og ikke fastholdt deres egne gamle vedtægter og sædvaner. Dette medførte en tilbagegang i sælfangsten, som grønlænderne selv og kolonisationen var helt afhængig af. Befolkningen skulle atter blive ansvarlig ved bl.a. at få ansvar for socialforsorgen. Hvis de indfødte fra de forskellige afsides pladser blev taget med på råd, ville myndighederne kunne få god besked om tilstanden ude i distriktet. Grønlænderne ville måske også kunne opdrages til mere at agte hinanden efter fortjeneste (som fordom). Initiativtagerne var ikke i tvivl om, at grønlænderne havde samfundsfølelse. Men de savnede et mål og nogen til at vække og vejlede dem.¹⁸

Forstanderskaberne – et for hvert af de 12 kolonidistrikter i Vestgrønland – blev først oprettet som forsøg. I 1862/63 påbegyndte de deres egentlige virksomhed. De fik rådighed over »grønlændernes kasse«, som blev tilvejebragt ved 20% af betalingen for de grønlandske produkter, beregnet for hvert år. Af denne kasse skulle udredes fattighjælp, erhvervshjælp og husbygningshjælp til distriktets grønlændere efter skøn. Hvis der var overskud, skulle dette »repareres«, dvs. udeles til distriktets duelige erhververe, afhæn-

16. En ansøgning fra fire store københavnske firmaer i 1830'erne fik afslag med en lignende begrundelse; og en kommission vedr. monopol eller frihandel fastslog i 1840, at monopolen skulle opretholdes og at et evt. overskud burde komme grønlænderne til gode.

Jvf. P. P. Sveistrup og S. Dalgaard: Det danske styre af Grønland 1825–1850, Medd. om Grønland bd. 145 nr. 1, 1945, s. 249ff.

I 1865 fik det private Kryolith Mine- og Handels-selskab koncession på brydning af kryolit, og i 1904 fik en grosserer – med direktoratets fulde billigelse – efter forundersøgelser en koncession på 20 år på minedrift (alle mineraler undtagen kryolit).

Der er således ikke tvivl om de danske myndigheders opfattelse af dansk højhedsret – omfattende både Grønlands levende og døde ressourcer (over jorden og under jorden). Men man har skelnet mellem hvad man mente kunne berøre grønlændernes livsvilkår, og hvad der ikke kunne.

17. J. P. Andersen, op. cit. s. 43f.

18. Departementstidende, nr. 42, den 18. juli 1857, Blandede Efterretninger. Indenrigsministeriet.

gig af disses husholderiskhed, sociale ansvarsbevidsthed og flid. Forstanderskaberne fik endvidere ansvar for opretholdelse af »god orden« i distriktet.

Medlemmerne:

Missionæren i distriktet var født formand. Han var på dette tidspunkt (i »forstanderskabstiden«) altid dansker.

Kolonibestyreren, den lokale handelschef, var født regnskabsfører. Han var også altid dansker.

Distriktslægen (hvis der var en sådan) var født medlem og ligeledes dansker. Dette gjaldt også handelsassistenten.

Overkateketen (hjelpepræsten, grønlander) var også født medlem og forestod de grønlandske forstanderes formøde, inden det egentlige halvårige hovedmøde.

De grønlandske forstandere var valgt af de mandlige grønlandske husstandsoverhoveder (50–100 for hver forstander). De fleste forstandere var fangere. Enkelte kunne være ansat under handelen eller kirken.

Oprettelsen af forstanderskaberne kan også opfattes som en speciel måde at udøve herredømme på i lyset af teroien om kulturelt hegemoni.

Man kan spørge, om ikke det kulturelle hegemoni gik ind i en ny fase med forstanderskaberne, hvor første fase var missionen, grundlagt 1721. I forstanderskaberne skulle grønlanderne, grønlandske foregangsmænd, af de danske medlemmer opdrages til medansvar, omsorg og forsynlighed. Det var en »dialog« på danske betingelser. Forstanderskaberne var lokale, rådgivende organer, skabt af den danske part. Roller og opgaver var på forhånd defineret.

Men alligevel kunne der være sager, hvor de grønlandske »modeller« og forestillinger kunne være nok så »relevante« og af begge parter blev opfattet sådan – sager, hvor det var nødvendigt for opretholdelsen af freden at tage de grønlandske synspunkter alvorligt. Ja, ud fra betragtningen om opretholdelsen af hegemoniet har dette måske været et af for-

standerskabernes væsentligste resultater; danske embedsmænd har kunnet opfange utilfredshed og midler til afhjælpning af den.

Jeg vil i det følgende give nogle eksempler fra forstanderskaberne i begyndelsen af dette århundrede, som skal illustrere sager, hvor grønlanderne havde – og hvor de ikke havde »modbilleder«, en anden model at stille op.

Hegemoniet i vanskeligheder

Det første eksempel skal illustrere et område, hvor grønlanderne har haft andre forestillinger om »sagsforholdet« og fører disse forestillinger konkret frem.

Grønlanderne overtrådte ikke sjældent forbudet mod at handle med og i det hele taget omgås besætningerne på hvalfangerskibene. Især skotske hvalfangere drev hvalfangst ud for Grønlands vestkyst i årtierne omkring 1900.

Det statslige monopol på handel med grønlanderne, herunder besejlingen af Grønland, transport af varer og personer, blev definitivt fastslået i 1776 med KGH som administrator.

En instruks fra 1782 til handelens folk i Grønland angav bl.a. regler for sikring af monopol og omgangen med grønlanderne. Købmanden (kolonibestyreren) skulle omhyggeligt sørge for, at hverken kolonisterne eller fremmede købte produkter af grønlanderne, som hørte under handelen. Ej heller måtte de handle indbyrdes i smug.

Grønlandernes alt for hyppige og frie omgang med overvintrede søfolk eller med besætningerne skulle være strengt forbudt, for den førte til at fangsten blev forsømt og til udsvævelser og anden uorden.

Købmanden skulle sørge for, at grønlanderne forblev spredt boende og ikke samledes ved de europæiske etableringer. I det hele taget, at de voksede op som grønlandere, så den gamle hårdførhed ikke efterhånden forsvandt, til ruin for landet og handelen.¹⁹

Såvel grønlandernes selvstændige eksistens som handelens interesser skulle her varetages, men det har været svært for grønlan-

19. Instruks fra handelsdirektionen, 1782, udgivet af Louis Bobé: *Diplomatarium Groenlandicum 1492–1814*, Medd. om Grønland bd. 55 nr. 3, 1936. Fra indledning samt 1. post par. 3. og 4. post par. 4.

Hvalflæsning i Godthåbs kolonihavn 1905. Den hvide bygning med sort gavl var kolonibestyrerbolig (Hans Egedes gamle hus). Kgl. grønlandske Handels bygninger ses til højre. (Arktisk Institut).

derne at se andet end handelens interesse i dette forbud.

I 1890 udstedte Nordgrønlands inspektør et foreløbigt forbud mod at grønlænderne gik ud på fremmede skibe, og det danner baggrund for følgende historie fra Godhavn i begyndelsen af dette århundrede.²⁰

En forårsdag i 1903 henvendte en del fangere i Godhavn sig til inspektøren og spurgte, om det var forbudt at gå om bord i det nysankomne skotske hvalfangerskib.

Det blev bekræftet; og på spørgsmålet om

hvad der ville ske, hvis de alligevel gik om bord, svarede inspektøren, at de ville blive indstævnet for forstanderskabet, og at dommen antagelig ville blive en bøde. Så sagde mændene, at de foretrak bøden frem for at skulle holde sig borte fra skibet. Derefter gik de om bord.

Inspektøren rejste tiltale på et ekstraordinært forstanderskabsmøde for »aaabenbar Genstridighed mod Forstandere eller andre Foresatte«, fordi fangerne trods hans forbud var gået om bord i hvalfangerskibet.

20. Historien er hentet fra: Direktoratet for Grønland, Kongelig Grønlandske Handel, pakke 58, Godhavns forstanderskabsprotokol, ekstraordinært møde 4/6 1903. Rigsarkivet.
Indholdet af pakkerne nr 58-61 (årene 1899-1916):
Årlig indberetning fra Nord- og Sydgrønlands inspektør med fuldstændige udskrifter af forhandlingsprotokollerne fra samtlige forstanderskaber samt afskrift af inspektørernes egen korrespondance med forstanderskaberne. En på dette grundlag af KGH's direktorat udarbejdet indberetning til indenrigsministeriet med indstilling om beslutninger. Indenrigsministeriets beslutninger, som via direktoratet meddeles til inspektørerne. Desuden findes korrespondance som i øvrigt vedrører forstanderskaberne.
Jan Kantrup: »Taama allappugut Ilutisanni piniartut – om forstanderskaberne og tørveskæresagen i Jakobshavn, Pilersuiffik 1984, s 80f.

Ingen nægtede at have været om bord men fremførte, at autoriteterne i Danmark ikke havde skærpet forbudet. Fangerne mente, at inspektøren havde overtrådt sin kompetence.

Inspektørens forbud fra 1890 blev herefter læst op på grønlandsk, og de anklagede indrømmede at de kendte indholdet. Skrivelsen havde været opslået i butikken. Men de mente ikke, at dette forbud tidligere havde været hævdet så skarpt som nu inspektørens mundtlige ordre. Desuden havde de hverken kunnet få f.eks. puddersukker eller skonøgger i butikken. Disse varer havde de så villet købe af hvalfangerne. Endvidere var de ikke gået om bord for at handle med ben- eller skindarbejder. De ville hellere have en dom end en mindelig afgørelse, for de ønskede at appellere til indenrigsministeren.

Overkateketen (forstandernes talsmand) fremførte et ønske fra befolkningen om, at alle bestemmelser vedr. befolkningens forhold til de i Grønland ansatte danskere, administrationen og de fremmede burde foreligge trykt på grønlandsk og til uddeling. Der skete overtrædelser, fordi man ikke forstod bestemmelserne. Befolkningen havde desuden den opfattelse, at de trykte bestemmelser var mere troværdige. Disse ville de altid overholde, for de ønskede at være loyale og ikke at give anledning til klage.

De danske medlemmer kunne tilslutte sig dette ønske – af hensyn til en rolig udvikling i overensstemmelse med grønlandsk tankegang. Og bestemmelserne burde bekræftes af ministeren. Dette begrundede de i en særlig skrivelse til Indenrigsministeriet: hvis grønlænderne ikke fik »brev« på, at den allerøverste myndighed stod bag forbudet mod at grønlænderne gik ombord i fremmede skibe, så kunne der fremkomme en alvorlig uro i befolkningen.

Inspektøren var utilfreds med de danske medlemmers særskilte skrivelse. Sådanne ud-

talelser mente han burde fremkomme på møderne og ikke til Indenrigsministeriet. Ellers ville det blive Indenrigsministeriet som overtog forstanderskabets arbejde; og så gik et vigtigt formål med forstanderskaberne tabt, nemlig de danske medlemmers opdragende og udviklende betydning for de grønlandske forstandere.

I øvrigt burde forbudet opretholdes på grund af faren for smitsomme sygdomme. Uro mente han ikke, at der var. Men han var enig i, at bestemmelser skulle trykkes på grønlandsk og uddeles for at undgå misforståelser.²¹

På forstanderskabsmødet det følgende forår gjorde kolonibestyreren opmærksom på, at der i år, ligesom de nærmest foregående år, var solgt et usædvanligt ringe antal sælskind til handelen. Det stod i stærkt misforhold til, hvad der blev produceret i andre distrikter. Han spurgte forstanderne, om de kunne forklare den ringe indlevering af sælskind. Disse mente, at befolkningen gemte skindene til dårligere fangsttider. Kolonibestyreren indvendte, at når dette fortsatte år efter år, måtte forskellen mellem gode og dårlige år dog efterhånden være udjævnet. Dette skulle ikke få betydning for det overskud af skind, som burde indleveres til butikken.²²

Direktoratet havde en anden forklaring end de grønlandske forstandere: at grønlænderne nok snarere solgte forarbejdede skindsager til de skotske hvalfangere og andre skibes besætninger.²³

Der var også problemer i Upernavik. På forstanderskabets efterårsmøde i 1907 var der en debat i anledning af, at grønlænderne havde været om bord og handlet i de hvalfangerskibe, det overhovedet var muligt at komme om bord i.²⁴ Forstanderne forklarede, at de ikke havde kunnet hindre det, for selv om grønlænderne fra selve kolonien holdt sig væk

21. Pakke 58, Inspektøren for Nordgrønland til direktoratet 15/8 1904 (vedr. forstanderskabernes virksomhed 1903–04).

22. Pakke 59, mødet 22/4 1904.

23. Pakke 59, Direktoratets indberetning til Indenrigsministeriet om forstanderskabernes virksomhed 1904–05, 26/6 1906.

24. Pakke 60, mødet 7/9 1907.

Upernavik 1909. Kolonibestyrerens bolig ses til højre for kirken. Rundt om anes tørvehuse med kajakstativer. (Arktisk Institut).

kunne der ikke føres tilstrækkelig kontrol med folk fra bopladserne, og så hjalp det ikke noget at enkelte bopladser afholdt sig fra handel. De kunne godt indse, at forbudet mod tuskhandel var begrundet i smittefare, men da handelen med hvalfangerne var foregået i så mange år uden skade, ville folk nok blive ved med den selvom de fik bøde.

Regnskabsføreren (kolonibestyreren) gjorde opmærksom på, at han i foråret i egen skab af medlem af forstanderskabet havde forbudt grønlænderne ved Upernavik samt fra tre bopladser at gå om bord.

Det erklærede forstanderne at de var vidende om, men »ingen af dem (grønlænderne) lystrede«.

Sagen blev henskudt til inspektørens afgørelse.

På forårsmødet i 1908 foreslog formanden (missionæren) at repartitionen skulle holdes

tilbage, indtil de skotske hvalfangere havde passeret de pladser hvor det kunne tænkes, at befolkningen ville tage kontakt med skibene og altså derved udsætte sig for smitsomme sygdomme.²⁵

Samtlige grønlandske forstandere mente, at en tilbageholdelse af repartitionen »ville opvække saa stor Forbitrelse hos Befolkningen, at denne ville forberede sig paa at drive Storhandel med Skotterne uden at agte Repartitionens Fortabelse.« Man burde hellere oplyse befolkningen grundigt om sygdommens natur og smittefaren, så ville den gerne træffe forholdsregler mod disse sygdommes indførelse. De kunne gå med til, at de personer som dette år (1908) handlede med skotterne, skulle miste repartitionen i 1909.

Dette blev vedtaget.

Inspektørens holdning var at man burde være forsigtig. De gældende bestemmelser,

25. Pakke 60, mødet 8/4 1908. Om repartitionen, se ovenfor s 214–215.

skulle anvendes på den mildest mulige måde, dvs. hellere idømme bøder end repartitionens fortabelse. Bødens størrelse skulle afhænge af, om de tiltalte tidligere havde været straffet for samme forseelse.²⁶

Man kan godt fortolke eksemplerne fra Godhavn og Upernavik som grønlændernes kamp (lokalbefolkningen samt forstanderne som dens talsmænd) mod kolonimagten om normer, og her kan grønlænderne støtte sig til en anden europæisk gruppe, nemlig hvalfangere. Grønlænderne vil ikke finde sig i den danske formynderiskhed – den danske fortolkning af hvem det er godt eller dårligt for grønlænderne at omgås. Autoriteten bag de danske normer bliver heller ikke stærkere af, at begrundelsen for dem ikke er entydig – det drejer sig både om smittefare og handelsinteresser.

Grønlændernes ønske om trykte bestemmelser kan tolkes som et ønske om at undgå vilkårlighed, men hensigten har vel også været at forsøge at skubbe autoriteten fra det svært nærtbeliggende Godhavn til det fjerne København. I Upernavik er grønlændernes trussel om »storhandel« et stærkt argument. Konflikten løses og magten opretholdes ved et kompromis og i øvrigt dansk tilbageholdenhed. Det er den bedste løsning, da der ikke kan tilvejebringes forståelse for, at fordelene for grønlænderne er større ved at undlade at handle med de fremmede. Danskerne har tydeligt nogle legitimeringsvanskeligheder, og monopolets opretholdelse er de jo afhængig af. Grønlænderne møder ikke forudsætningsløse, men er tværtimod på kendt grund; monopolet har været en ramme for deres tilværelse gennem adskillige generationer.

Hegemoniets stærkeste bastion

Det næste eksempel skal illustrere et område, hvor grønlænderne ikke havde alternative modeller eller en anden forståelse, et andet

omverdensbillede end danskernes. Det drejer sig især om forestillinger om, hvad det grønlandske samfund skulle udvikles henimod og midlerne hertil og argumenterne herfor.

Grønlændernes »manglende« forestillinger på dette for udviklingen af relationen grundlæggende område hænger vel bl.a. sammen med, at begrebet samfundsudvikling og et fremtidigt mål, der skal stræbes efter med de og de midler ikke var en oprindelig grønlandsk tankegang.

I 1903 tog KGH's direktorat initiativ til, og fik Indenrigsministeriets accept af at meddele forstanderskaberne, at man overvejede en revision af bestemmelserne vedr. repartition, understøttelse og fattighjælp, og at man ønskede at sikre en ensartet retspleje.²⁷

I 1904 reagerede formanden og lægen i Godthåbs forstanderskab: de mente ikke, at direktoratet var bemyndiget til at fremsætte forslag vedr. ændringer af forstanderskabsbestemmelser.²⁸

Direktoratet havde i det hele taget hindret grønlændernes udvikling henimod større selvstændighed i lokale spørgsmål, som havde været den oprindelige hensigt med forstanderskaberne. Selv foreslog de en ændring i forretningsordenen for at give »de grønlandske Medlemmer... den størst mulige Selvstændighed i Forstanderskabet«:

- vigtige spørgsmål skulle indgå i god tid til forstandernes formøde;
- der skulle føres protokol over forhandlingerne i formøderne;
- til de forskellige sager, som skulle diskuteres på hovedmødet, skulle de grønlandske medlemmer på formødet have valgt en ordfører til at fremsætte deres synspunkter, og hvis disse var forskellige, skulle hvert »parti« vælge sin ordfører;
- ved alle afstemninger skulle grønlænderne stemme først.

Samme efterår vedtog hele forstanderskabet, at en skrivelse forfattet af lægen skulle sendes

26. Pakke 60, brev fra Nordgrønlands inspektør til formanden for Upernaviks forstanderskab 5/7 1909.

27. Sammenhængen mellem de forskellige initiativer fra direktoratet og de danske medlemmer i Godthåb forstanderskab og den stærke offentlige kritik af KGH i Danmark er grundigt behandlet i Jens Peter Andersens speciale, op. cit. note 15.

28. Pakke 59, mødet 5/9 1904.

rundt til de grønlandske medlemmer af alle forstanderskaberne.²⁹ Skrivelsen indeholdt kritik af direktoratets magt over forstanderskaberne. Desuden, at forstanderskaberne havde for lidt rådighed over de offentlige grønlandske kasser, og så indeholdt den også den ændrede forretningsorden. Vedr. retsplejen skulle pryglestraffen afskaffes.

Inspektøren anmodede indtrængende forstanderskabet om ikke at sende skrivelsen rundt.³⁰ Hvis forstanderskabet havde noget at beklage sig over, burde det gennem inspektøren henvende sig til autoriteterne i Danmark. Skrivelsen kunne føre til »de beklageligste Misforstaaelser hos de Indfødte og ud-saa Mistænksomhed overfor Autoriteterne og Mistillid til disse...« Ikke desto mindre blev skrivelsen sendt rundt til forstanderskaberne. Den blev modtaget forskelligt, men det er svært ud fra protokollerne at udlede grøn-lændernes synspunkter. Kun fra to forstanderskaber er der udtalelser alene fra forstanderne. De går ikke i dybden med forslaget om mere selvstændighed til grøn-lænderne. Således siger Upernaviks forstandere på formødet i foråret 1906 blot, at forslaget er »meget godt og ordnet med god eftertanke«. Så meget des mere har de at sige om spørgsmålet om pryglestraffens afskaffelse.

I øvrigt blev skrivelsen accepteret nogle steder og afvist andre – nogle steder er den ikke omtalt.

Næste udspil vedr. ændringer i forstanderskabsbestemmelserne var et forslag fra selveste KGH's direktør.³¹ Forslaget skal ses som direktørens modtræk overfor rundskrivelsen fra Godthåb og i sammenhæng med kritikken af administrationen i den københavnske presse.

De grønlandske forstanderskaber skulle have »Selvstyre inden for visse Grænser« ved at de europæiske medlemmer helt skulle udelukkes for deltagelse (umiddelbart mere radikalt end Godthåbforslaget). Kolonibestyre-

ren skulle fortsat være regnskabsfører, for dette erhverv kunne de indfødte endnu ikke bestride, men han skulle hverken have sæde eller stemme. Det var et spørgsmål, om de grønlandske forstandere ville kunne stå for »et moralsk Pres« fra deres landsmænd uden europæernes støtte. Dog – der skulle være faste regler for midlernes anvendelse, og inspektøren skulle stadig være nærmeste fore-satte.

Direktøren lagde vægt på, at forstanderne skulle have god tid til at drøfte forslaget ind-byrdes og med deres landsmænd. Han lagde også vægt på, at de danske og indfødte medlemmer af forstanderskaberne afgav erklæring hver for sig, så man kunne få de indfødtes virkelige mening at vide.

Direktørens forslag kom ikke af sted til Grønland, fordi indenrigsministeren først ønskede at forelægge det for nogle Grønlands-kyndige mænd. De fleste af disse var ikke alt for begejstrede. En repræsentant for den ikke kritiske/KGH-venlige fløj frygtede for, at forstanderne kunne komme under for stærk på-virkning af familie og lokale og personlige interesser. En repræsentant for de reformivrige mente, at de indfødte ikke for hurtigt skulle stå alene i forstanderskaberne – der måtte være en overgangsordning med dansk bi-stand. Mange indfødte var kritiske, mente han, men de manglede uddannelse. De var endnu ikke i stand til at formulere sig, så det virkelig kunne vejlede myndighederne.³²

Særlig Sydgrønlands inspektør var ikke meget for at skulle vente endnu en stund med at få debatteret ændring af forstanderskabsbestemmelserne. Han var utilfreds med, at forstanderne blot skulle forhandle uden konkrete forslag at forholde sig til. Det ville give ufuldstændige svar. Derfor udsendte han et spørgeskema (i efteråret 1905) til de grønlandske forstandere – med stærkt ledende spørgsmål. F. eks. »Var det ikke heldigt, om---«, »...burde det ikke ogsaa sørge for...«,

29. Pakke 59, mødet 7/9 1904.

30. Pakke 59, brev fra Sydgrønlands inspektør til formanden for Godthåbs forstanderskab 30/3 1905.

31. Pakke 59, skrivelse fra KGH's direktør til indenrigsministeren 7/6 1905.

32. Pakke 59, breve 23/6 og 30/6 1905 til indenrigsministeren.

Ikke Godthåbs sidste forstanderskab men Sydgrønlands første landsråd 1911, sandsynligvis fotograferet foran inspektørens bolig i Godthåb. Han og hans kollega i Nordgrønland var fødte formænd for de to landsråd. (Arktisk Institut).

»Bør der ikke lægges nogen større vægt paa...«, »Maa det ikke anses for uheldigt, at...«.

Da han siden måtte stå skoleret for direktoratet for sit egenhændige skridt, begrundede han det med, at han var overbevist om, at de indfødte forstandere »ikke ville kunne yde noget væsentligt Bidrag til en Drøftelse af deres egne Anliggender, naar det omfattende Stof ikke lagdes til Rette i Form af ganske bestemte Spørgsmaal«. Disse mente han burde besvares uafhængig af forstanderskabets forhandlinger.³³ For man kunne ikke være sikker på, at en tilsyneladende enstemmig afgørelse nu også virkelig var udtryk for alle indfødte forstanderes mening; »fredsommelig af Ge-

myt og beherskede af en vis Genertthed opponerer de sjældent mod de dem overlegne Danske.« Desuden havde de danske medlemmer nok lagt for lidt vægt på den opdragende betydning, især det forberedende møde kunne have, med hensyn til at udvikle de indfødtes evne til at styre egne anliggender.

Der skete stort set ikke ændringer i forstanderskabsbestemmelserne. Derimod blev det med Loven om Styrelse af Kolonierne i Grønland fra 1908 besluttet at nedlægge forstanderskaberne og erstatte dem med kommuneråd.³⁴ Kommunerådene skulle være rent grønlandske. Desuden blev oprettet to landsråd, et for Nord- og et for Sydgrønland. Medlemmerne blev valgt af kommunerådene,

33. Pakke 59, brev fra Sydgrønlands inspektør til direktoratet for KGH 30/4 1906.

34. 62 kommuneråd/kommuner i Vestgrønland til afløsning af de 12 forstanderskaber.

Forstanderskabet var stort set lig med kolonidistriktet. Kommunen var et handelssted med bopladser. Hvad angik evt. nyoprettede bopladser, skulle de høre til den kommune, hvor de havde lettest adgang til handelsstedet.

og inspektøren var formand men uden stemmeret.

Da loven var til debat i forstanderskaberne i 1909 havde forstanderne ikke mange ændringsforslag eller tilføjelser. Enkelte steder ønskede man ændring af kommunegrænser, og en del steder ønskedes betaling for deltagelse i kommunerådsmøderne. I få tilfælde kunne der også være kommentarer til f.eks. socialforsorgsopgaver, men f.eks. krav om andre eller flere opgaver har der tilsyneladende ikke været.

Til gengæld har der heller ikke lydt ønsker om at have danskerne med i kommunerådene.

Ovennævnte eksempel drejer sig om udviklingen af grønlandernes »selvstyre«. Man har her et opgør indenfor rammerne af hegemoniet selv. Der synes ikke at være noget grønlandsk initiativ. »Oprøret« fra de danske embedsmænd i Godthåb forstanderskab kan fortolkes således: det går galt med relationen (grønlandsk accept af dansk herredømme), hvis ikke de grønlandske synspunkter kommer mere frem. Vi ved, at vi dominerer samtalerne. Det må vi gøre noget ved, ellers kan forstanderne, grønlandernes talsmænd, heller ikke opdrages til mere selvstændige handlinger.

Det er det, den ændrede forretningsorden skal tjene til. Men hermed »indføres« endnu en dansk model for samtale/dialog, nemlig den parlamentariske med ordførere for »partier«.

Der er nærmest tale om en kappestrid mellem de danske medlemmer af Godthåb forstanderskab, KGH's direktør og Sydgrønlands inspektør om tilbudet af »selvstyre«. Deres begreb om selvstyre opfatter jeg som: »ægte grønlandsk« indflydelse på visse sagsområder på det lokale plan – en indflydelse, som skal være mere uafhængig af danske synspunkter og handlinger end hidtil. Der skal også være en »ægte grønlandsk« rådgivning af danskerne. Den hidtidige danske

dominans i forstanderskaberne lukker af for lydhørhed – mulighed for at opfange eventuelle signaler f.eks. om utilfredshed, før denne vokser ukontrollabelt.

På denne måde kan de danske embedsmænds reaktion ses som en »gentagelse« af reaktionen midt i 1800-tallet med oprettelsen af forstanderskaberne.

Man kan spørge, hvorfor initiativet kommer fra Godthåb og ikke fra f.eks. Godhavn eller Upernavik. Det har sikkert betydet noget, at nogle meget reformivrige embedsmænd sad i Godthåb forstanderskab og også, at der var stridigheder mellem dem og inspektøren for Sydgrønland.³⁵

Men spørgsmålet er – ud fra ovennævnte teori om kulturelt hegemoni – om det ikke også har haft betydning, at Godthåb var mere »europæiseret« end nogen anden koloni i Grønland. Her begyndte koloniseringen i 1721. Her var hovedsædet for administrationen i Sydgrønland, Grønlands bogtrykkeri, seminariet. Her var flest af blandet grønlandsk-dansk oprindelse. Her var flest danskere. Her var fiskeriet allerede ved at erstatte fangst som hovederhverv. Og her var relativt flere grønlandere fastansat eller løst ansat under handelen.³⁶

De flere danskere og »danske funktioner« og tilbagegangen i det oprindelige grønlandske erhverv er tilsammen udtryk for, at den danske kulturs dominans er større (selvom det ikke er på grund af danskerne, at sælfangsten gik tilbage men fordi der var færre sæler). Derfor kan man tænke sig, at inkorporering af frygtet utilfredshed her sker i form af mere »selvstyre«. Mens dette behov endnu ikke har meldt sig i de andre kolonier, hvor hegemoniets kulturelle undertrykkelse endnu ikke er så udtalt.

Hvorfor havde grønlanderne ikke selv en model for »selvstyre?« For det første havde grønlanderne gennem mange generationer ikke kendt andet end dansk styreform. Hvis man sammenligner med eksemplerne på brud på monopolet kan man sige, at på det område

35. J. P. Andersen, op. cit. s 33ff.

36. Grønland i Tøhundredaaret for Hans Egedes Landing bd. II, Louis Bobé: Godthaab Distrikt, Medd. om Grønland bd. LXI, 1921.

stod grønlænderne stærkt, fordi monopolet jo var afhængig af deres daglige materielle praksis. Grønlænderne havde bogstavelig talt noget at handle med som var efterspurgt. Som grønlændernes fangst var samfundets oprettholder før koloniseringen, var den det endnu omkring 1900, og det med en af grønlænderne udviklet teknik.

Med hensyn til styreform ser det helt anderledes ud. Her var der ikke kontinuitet som med fangererhvervet. Dansk autoritet afløste grønlandsk autonomi. Måske er en grund, at den danske embedsmand var en mere permanent leder. De grønlandske ledere skiftede, idet grønlandsk lederskab var baseret på særlig sagkundskab i bestemte situationer.³⁷

For det andet var forsøget på at drage grønlænderne med ind i styret med forstanderskaberne jo af meget lokal karakter. Forstanderne fra de forskellige forstanderskaber mødte ikke hinanden i egenskab af forstandere.

Også den store befolkningsspredning må have hæmmet en mulig udvikling af alternative modeller for styre.

For det tredje er der selve forstanderskabsinstitutionens betydning. Her er de grønlandske forstandere blevet opdraget – det var jo hensigten – til bestemte normer for politisk adfærd. De normer eller det omverdensbillede danskerne her leverede, er – i modsætning til normerne vedr. monopolet – gyldigt for grønlænderne. Jeg vil lidt flot formulere normerne således: Når grønlænderne mangler i selvstyre, er det fordi de mangler i opdragelse dertil, men der er en bedring på vej. Danskerne ved og kan mere end grønlænderne, men grønlænderne skal nok lære det, for danskerne vil gerne lære dem det. Begge parter ønsker mere medbestemmelse til grønlænderne, og begge parter mener også, at det er danskerne som skal lære grønlænderne hvordan.

Min formulering ligner måske mest en dansk selvforståelse; ytringerne fra grønlænderne er få og små i denne forbindelse på dette tidspunkt. Men der er i al fald ingen

grønlandsk modstand at spore mod den danske opfattelse af opdragelse til selvstyre.

Konklusion

Hvad har så teorien om kulturelt hegemoni (her præsenteret som en kombination af Williams og Bråten) at byde på til forskel fra andre teorier, der vedrører et herredømmeforhold?

En teori om kulturelt hegemoni omfatter en relation mellem mennesker på alle mulige områder af samfundslivet; der fokuseres ikke først og fremmest på begivenheder og strukturer. Vi kommer således nærmere på relationen mellem herskere og beherskede, danskere og grønlændere – i dette tilfælde grønlandske politiske talsmænd og danske embedsmænd.

Vi får åbnet blikket for, at grønlænderne faktisk på nogle områder er jævnbyrdige med danskerne – har »modbilleder« at sætte op mod danskerne fortolkninger af relationen – og i interessekonfliktsituationer handler efter dem. Det vil sige, at en teori om kulturelt hegemoni måske bedre end teorier med udgangspunkt i økonomisk og politisk herredømme kan vise, at magtrelationer også kan være et gensidigt forhold.

Sidst men ikke mindst har vi fået noget at vide om, hvordan herredømme kan udøves; om den måde, danskerne anvendte magten på og om deres forsøg på og evne til at opretholde magten; om hvordan konflikter blev håndteret.

Et problem ved teorien er, om den kan besvare spørgsmålet om, hvornår parterne – i det lange perspektiv – handler velovervejende, og hvornår tingene sker »bag om ryggen« på dem.

Et andet væsentligt problem er, om teorien forklarer ændringer.

*

Artiklens analyse har kun vedrørt mødet mellem grønlændere og danskere i forstander-

37. Robert Petersen: De gamle og de nye autoriteter i Grønland, Tidsskrift for Grønlands Retsvæsen 1970.

skaberne i nogle ganske få år i begyndelsen af dette århundrede. Jeg tror imidlertid, at en teori om kulturelt hegemoni kan kaste nyt lys over det tilsyneladende paradoks, at Grønland – med de grønlandske talsmænds, den grønlandske politiske elites udtrykte ønske – blev integreret i Danmark fra 1950'erne, og at

grønlandske talsmænd, ca. 20 år senere, ønskede at forberedelser til et hjemmestyre skulle begynde. Fra danisering til grønlandisering, som det hedder med nogle slagord.

Tabte danskerne slaget om kulturelt hegemoni, eller kæmpes der stadig?